

De stelling (balie, omloop)

Een samenvatting van de lesstof over de stelling, § 5.7.5 uit het Handboek Molenaar (*cursieve termen* behoren tot de aanbevolen vaktaal)

Stellingen tref je aan bij molens, die vanwege omliggende bebouwing of begroeiing minder wind vangen. De molenromp is dan hoger gemaakt en vanaf de stelling wordt gekruid, opgezeild e.d. Stellingen vertonen voor wat betreft de constructie veel overeenkomsten, maar kennen ook kenmerkende – soms streekgebonden – verschillen.

Onderdelen van de stelling:

Elke stelling is opgebouwd uit:

- *liggers*: de horizontale balken waarop de *stellingplanken* of *stellingdelen* liggen.
- *stellingplanken* of *-delen*: deze vormen de 'vloer' vanwaar de molenaar de molen bedient.
- *schoren* of *stutten*: de balken die de *liggers* ondersteunen. (Op schoren zijn *leklatjes* aangebracht)
- *stellinghek*: ter beveiliging rondom de stelling aangebracht.

Andere onderdelen:

- *binnensluitingen*, *buitensluitingen*, *ondersluitingen*, *vinken of consoles*, *hulpschoren of kraaienpoten*.
- Deze komen niet bij elke stelling voor; er zijn namelijk verschillen in constructies, afhankelijk van het type molen. Ze worden hieronder genoemd.

Afb.1 *Stelling* van een ronde stenen molen. Onder elke *ligger* een *schoor*, die steunt op een *vink* of *console*. Onderaan de schoren *leklatjes*
N.B.: Ook de *liggers* steunen hier op *consoles*!
(d'Arke - Oostkapelle)

Afb. 2 Een lage *stelling*, ondersteund door *stutten*. Deze zijn voorzien van *hulpstutten* of *kraaienpoten*. Tussen de *stutten* een *buitensluiting* (Windesheimer Molen – Zwolle)

1 - De stelling bij een ronde stenen molen of molen met stenen onderbouw

- De *liggers* worden straalsgewijs in de stenen romp bevestigd. Ze worden aan het buiteneinde ondersteund door *schoren* of *stutten*.
- *schoren* steunen via *vinke* of *consoles* in/op de stenen molenromp (afb. 1).
- *stutten* staan – verticaal – op de grond: deze tref je doorgaans aan bij lagere stellingen, o.a. in de Zaanstreek en het Oosten van het land (afb. 2) Stutten zijn voorzien van *kraaienpoten*.

Buitensluiting

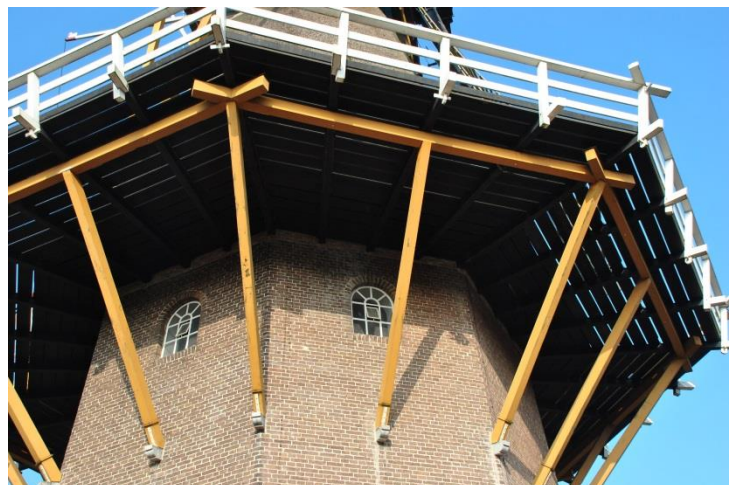
Het ondersteunen van de buiteneinden van de *stellingliggers* gebeurt op twee manieren:

a - onder elke *ligger* bevindt zich een *schoor* (afb. 3)

b - de *liggers* worden ondersteund door een *buitensluiting*, die zelf weer wordt ondersteund door *schoren* of *stutten* (afb.2 en 4)

Afb. 3 Elke *ligger* wordt ondersteund door een *schoor*. Evenveel *liggers* als *schoren*!
(Den Arend – Bergambacht)

Afb. 4 De *schoren* ondersteunen de *buitensluitingen*, waarop de *liggers* rusten. Meer *liggers* dan *schoren*!
(Molen Fakkert – Hoonhorst).

N.B. Bij ondersteuning door *stutten* wordt altijd gebruik gemaakt van een *buitensluiting* (afb. 2 en 5)
Maar ook als er evenveel *liggers* als *schoren* gebruikt worden, worden soms toch nog *buitensluitingen* toegepast (afb.6)

2 - De stelling bij een rietgedekt achtkant/zeskant (of andere bedekking)

Als dit type molens geen stenen onderbouw heeft kunnen de *liggers* en *schoren* niet rechtstreeks op de molenromp worden bevestigd: daar is extra versteviging voor nodig.

- de *liggers* worden in/aan de romp bevestigd m.b.v. een *binnensluiting*.
- de *stellingschoren* steunen m.b.v. een *ondersluiting* op de romp.

Afb. 5 Bij *stellingstutten* met *hulpstutten* (of *kraaienpoten*) wordt een *buitensluiting* toegepast. (De Braakmolen – Goor).

Afb. 6 Onder elke *ligger* een *schoor* en ook nog een *buitensluiting*. En een soort *binnensluiting*. (Molen de Hoop – Bunschoten)

Binnensluiting en ondersluiting

Afb. 7 Een *ondersluiting* (groen) waarop de *schooren* rusten en een *buitensluiting* (wit). De *binnensluiting* is niet goed zichtbaar. Veel *schooren*, nog meer *liggers*! (Zaagmolen De Heesterboom – Leiden)

Afb. 8 Een *binnensluiting*, *buitensluiting* en *ondersluiting*. Links, bij het dak een *stut* met *kraaienpoten*. (Oliemolen De Passiebloem – Zwolle)

Nog enkele varianten:

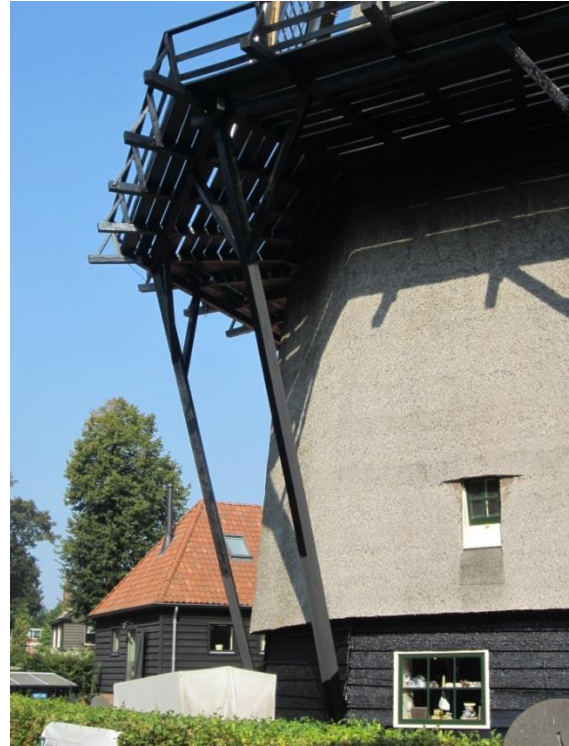
Afb. 9 *Schooren* (géén stutten!) met *kraaienpoten*. Verder zowel een (houten) *binnen-* als *buitensluiting*. (De Hoop – Wachtum)

Afb. 10 Een *stelling* met *buitensluiting* en *ondersluiting*. (De Bolwerksmolen – Deventer)

Afb. 11 Een stelling met *buitensluiting* en *schoren* met *kraaienpoten* die steunen op de stiepen (poeren). Bij het dak *stutten* met *kraaienpoten*. (Zaagmolen De Jager – Woudsend)

Afb. 12 De (lange) *schoren* – met *kraaienpoten* – steunen onderaan op de achtkantstijlen, waardoor geen *ondersluiting* nodig is. Het zijn bijna *stutten*... (De Zandhaas – Santpoort)

3 – Het schavot van de paltrokmolen

Een paltrokmolen heeft geen stelling, maar een *schavot*, om de zeilen te kunnen bedienen.

Afb. 13 Een *schavot* met *binnensluiting* en *schoren*. (Paltrokmolen De Poelenburg – Zaandam)

Afb. 14 Vanaf het *schavot* worden de zeilen bediend. (Paltrokmolen De Held Jozua – Zaandam)

Aandachtspunten:

- bij het kruien van een stellingmolen moet men de *kruiketting/-kabel* niet te ver indraaien, want dan worden de *liggers* omhoog getrokken.
- veel stellingen zijn niet berekend op grote aantallen bezoekers tegelijk... en al helemaal niet als ze allemaal aan dezelfde kant gaan staan!